

DOI: 10.46340/eppd.2020.7.3.3

Volodymyr Boiarskyi

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1291-0760>

Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine

CROSS-BORDER COOPERATION: PHILOSOPHICAL AND ORGANIZATIONAL APPROACHES TO DETERMINING ITS ROLE IN INTERNATIONAL COOPERATION SYSTEM

Володимир Боярський

Інститут законодавства Верховної Ради України

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ФІЛОСОФСЬКІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

The article explores the philosophical and organizational approaches to defining the role of cross-border cooperation in the international cooperation system.

It establishes that, by applying a realistic approach to cross-border cooperation, it can be stated that everything is reduced to interstate cooperation on the basis of mutual recognition of sovereignty and non-interference of the parties cooperating with each other. According to the integration approach, cross-border regional cooperation is one of the promising areas of international interstate integration and is defined as a system of global economic ties and an effective form of world economic integration that facilitates the free movement of goods, services, capital and people. Within the framework of the regional approach, cross-border cooperation can be presented as a special, largely initiative and conditioned by the existential needs and interests of the residents of the respective member states of territorial communities, a form of foreign economic, environmental and cultural and educational activities carried out at all regional levels. At the same time, the application of the sociological approach leads to the conclusion that in the context of the new reality, the analysis of cross-border cooperation will only be inadequate in the context of economic and social autarchy, if it is not carried out on a larger scale, taking into account the global transnational relations and interactions.

Keywords: cross-border cooperation, globalization, regionalization, forms of cross-border cooperation, international cooperation.

Постановка проблеми. В умовах економічної і політичної форм глобалізації, а особливо в умовах розгортання, посилення і вдосконалення її відносно нової форми – правової глобалізації, – починаються суттєві процеси щодо об'єктивації та актуалізації нових інтеграційних форм співробітництва держав, що детерміновані не стільки їх участю в загальній системі міжнародного співробітництва в рамках універсальної і регіональних міжнародних спільнот, скільки їх транскордонним сусідством та різнорівневим поліоб'єктивним та полісуб'єктивним співробітництвом, що розгортається на засадах цього важливого принципу.

Необхідно зазначити, що таким співробітництвом найбільш відрізняються держави європейського континенту, які в рамках Ради Європи (далі – РЕ) – найбільшої міжнародної регіональної міжурядової організації, що об'єднує на сьогодні 47 держав¹, на міжнародно-правовій договірній основі побудували систему міжнародного співробітництва між прикордонними

¹ Совет Европы. <<https://archive.is/20120722173922/www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=47pays1europe&l=ru>>

регіонами та їх місцевими громадами, що скерована на активізацію та посилення економічної, соціальної, культурної, наукової та інших сфер взаємодії з метою «підтягування» і стабілізації соціального розвитку найбільш віддалених від центру територій держав та громад, що на них розташовані, якими є прикордонні території.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика прикордонного співробітництва, міжнародних і зовнішньоекономічних зв'язків субнаціональних акторів з кінця ХХ століття знайшла відображення в великій кількості наукових праць західних і вітчизняних мислителів, і треба визнати, що число подібних досліджень збільшується з кожним роком. Перші публікації, що зачіпають питання транскордонної регіональної взаємодії, з'явилися в 1970-х роках і представляли собою результати дискусій на науково-практичних конференціях, присвячених в основному вивченню кордонів, їх конфліктогенному і колабораційному потенціалів. Істотний внесок в теоретичне осмислення транскордонного співробітництва внесли спочатку політологі-компаративісти, соціологи і дослідники кордонів (т. зв. лімологи /від лат. *limes* – «кордон»¹). Правознавці увагу проблематиці регіоналізму та регіоналізації стали приділяти тільки з кінця 1980-х років, коли в рамках РЄ розпочалися активні процеси міжнародної нормативізації та нормування транскордонної співпраці – спочатку в західних (наприклад, роботи Р. Моргана, М. Кітінга, Д. Юїлла), а потім і радянських і наукових колах (роботи Т. Зонової, І. Ларіної, А. Кісельнікова, І. Бусигіної) з'явилися перші публікації з цього напрямку інтеграційного співробітництва держав та їх регіонів.

На зламі ХХ–ХХІ століть дослідження транскордонного співробітництва регіонів перетворилися в один з пріоритетних напрямків в європейській правовій та політичній науках, свідченням чого можуть служити численні наукові статті та публікації досліджень. Серед найбільш відомих можна виділити роботи М. Перкмана, Д. Тернока, О. Кремша. Великий внесок у вивчення проблематики транскордонного співробітництва внесли Ж.-П. Деррієннєк і Р. Кеохейн. Прихильником реалістичного підходу до визначення і дослідження сутності транскордонних відносин виступає А. Уолферс. Пізніше, Є. Мілнер аналізуючи попередні праці вчених з даної теми, виділяє загальне та відмінність, проводить паралелі, пояснює суть феноменологічного явища, яким є транскордонна співпраця регіонів та місцевих влад.

У вітчизняних правових, політологічних та економічних наукових колах вивчення проблем регіоналізму та транскордонного співробітництва набули поширення лише з середини 1990-х років в контекстуалізації міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України з аналогічними суб'єктами прикордонних територій сусідніх держав, особливо в контексті реалізації положень Європейської конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями 1980 року. Так, різні аспекти міжнародних та зовнішньоекономічних зв'язків регіонів нашої держави у згаданій контекстуалізації досліджуються в працях І. Арт'юмова, М. Баймуратова, З. Варналія, Н. Микули, В. Толкованова та ін.

Крім того, необхідно враховувати, що важливі теоретичні і практичні аспекти транскордонного економічного, соціального і культурного співробітництва викладені в наукових публікаціях вітчизняних і зарубіжних юристів та економістів, зокрема у роботах українських вчених П.Ю. Беленького, В.С. Будкіна, Є.Б. Кіш, М.А. Лендела, Ю.В. Макогона, В.П. Мікловди, С.І. Мітряєвої, А.І. Мокія, А.П. Павлюк, О.С. Передрія, С.С. Слави, В.І. Чужикова; російських – Л.Б. Вардомського, С.В. Голунова, А.М. Кірюхіна, В.А. Колосова; польських – Г. Горзелака, М. Каспрзіка, К. Куцаб-Бонк; угорських – Б. Барані, К. Чімре та ін.

Разом з тим, феноменологія транскордонного співробітництва в умовах посилення міжнародної співпраці держав, їх регіональних та локальних владних еліт актуалізується, зростає її роль і значення в локальному і регіональному розвитку. Тому, **метою цієї статті** є дослідження філософських та організаційних підходів до визначення ролі транскордонного співробітництва в системі міжнародного співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація як стратегія світового економічного, а звідси, й соціального, та будь-якого розвитку, включаючи і його політичні і нормативно-правові аспекти, неминуче стикається з проблемою національних кордонів, національною самосвідомістю,

¹ Лімологія. *Wikipedia*. <<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>>.

ідентичністю. Отже, як факт необхідно засвідчити виникнення складної та суперечливої дихотомії «глобальне – локальне», що, з одного боку, демонструє існування, функціонування та прояв глобальних потреб та інтересів об'єктивної властивості, а з іншого, – формування, функціонування, прояв та вдосконалення інтересів локального характеру, в системі яких домінують не стільки загальнодержавні інтереси, скільки інтереси окремих територій держави та населення, що на них мешкає, які мають переважно приватно-суб'єктивну орієнтацію, для реалізації якої використовується відповідні механізми, що формуються, нормуються, нормативізуються, легалізуються публічною владою, причому як на державному, так й на регіонально-локальному рівнях, а також легітимуються, наративізуються, контекстуалізуються і конотуються громадянським суспільством та його членами, які одночасно виступають як жителі-члени відповідних територіальних громад, що існують та функціонують на відповідних територіях національної держави, реалізуючи свої екзистенційні настанови, устремління, потреби та інтереси.

Такий системно-комплексний підхід лежить в основі філософії транскордонного співробітництва, що заснована на поєднанні глобалізації і локальності, яке породжує феномен глокалізації (від англ. *glocalisation* – це процес економічного, соціального, культурного розвитку, що характеризується співіснуванням різноспрямованих тенденцій: на тлі глобалізації замість очікуваного зникнення регіональних відмінностей відбувається їх збереження і посилення¹), що з одного боку, відображає діалектичний взаємний зв'язок між глобальним і локальним, з іншого, – всезагальну форму існування нової цивілізаційної реальності², а як прояв феноменології – якісно новий стан відносин між міжнародними акторами та суб'єктами національного конституційного та загального міжнародного права (міжнародного публічного міжнародного приватного). Результатом глокалізації є об'єктивізація процесів розширення предметно-об'єктного кола міжнародно-правового регулювання за рахунок запозичення таких об'єктів регулювання з національного конституційного рівня (наприклад, права людини, виборче право, місцеве самоврядування тощо) та розширення кола суб'єктів загального міжнародного права за рахунок допущення в це коло суб'єктів, що раніше були виключно суб'єктами національного конституційного правопорядку і наділення їх відповідною міжнародною правосуб'єктністю (наприклад, органи місцевого самоврядування регіонального і локального рівнів, фізичні особи тощо). Фактично, наведені тенденції стали проявом могутньої дихотомічної тенденції конституціоналізації загального міжнародного права та інтернаціоналізації конституційного правопорядку держав³, що оформилася та проявилася в своїй могутності в рамках правової форми глобалізації, бо практично обертається навколо нормативно-правової міжнародно-правової та конституційно-правової формалізації.

В історичній ретроспективі саме за допомогою глокалізації практично завжди з часів появи кордонів з'ясовувались транскордонні контакти (транзитивність /співвідносність/) територій, що належали різним державам, оскільки будь-яка соціокультурна територія є результатом поєднання культурних традицій різних етнічних груп, регіонів і навіть цивілізацій. Типовим прикладом глокального простору виступає Україна, території якої в різні часи належали різним державам і імперіям та характеризувалися як високим рівнем транзитивності, так й запозиченням позитивних рис ментальності їх населення.

Філософська культура держави історично формувалася на основі греко-православної духовності і досягнень європейського відродження. Тому, сучасна Україна, виступаючи продовжувачкою і берегинєю греко-православних традицій, відкрита як Схід, так і на Захід, оскільки архітектурним виглядом населених пунктів – сіл, селищ і міст, працьовитістю і акуратністю населення демонструє кращі якості європейського дому.

Крім того, необхідно розуміти, що методологічною основою дослідження транскордонного співробітництва є міждисциплінарний підхід, який, по-перше, має інтегративну основу, а, по-друге,

¹ Глокалізація. *Вікіпедія. Свободная энциклопедия*. <<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F>>.

² Старцев, Е.Н. (2010). Глокальность как фактор становления новой цивилизационной реальности. *Cyberleninka.ru*. <https://cyberleninka.ru/article/n/glokalnost-kak-faktor-stanovleniya-novoy-tsivilizatsionnoy-realnosti?gclid=Cj0KCQjwm9D0BRCMARIsAIfvIaWzgUBVDI9_rXUwYIQ8sna4iGvQQNmp QWqpOrzQjYnQEfSxxVYzAQaAheQEALw_wcB>.

³ Баймуратов, М.О. (ред.) (2010). *Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти*: монографія. Київ: Логос.

володіє системно-комплексними рисами, бо дає реальну змогу об'єднати сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, – так, на думку дослідниці К.В. Верхоланцевої, наприклад, системний і структурно-функціональний аналіз дає можливість для розробки системи міжнародних транскордонних зв'язків, їх рівнів, суб'єктний та предметно-об'єктний склад такого виду співробітництва; інституціональний підхід – можливість розглянути вплив на транскордонне співробітництво різноманітних інституцій; конкретний історичний метод дає змогу проаналізувати транскордонне співробітництво в контексті геополітичних викликів Європи і світу; соціокультурний метод – уможливує вплив різноманітних соціальних зв'язків на розвиток транскордонних відносин; ситуаційний підхід дає можливість співвідносити розвиток транскордонного співробітництва з конкретною країною, а в ній – з регіоном; порівняльний аналіз – зіставити процеси транскордонного співробітництва в країнах Європи й України¹.

Сучасне транскордонне співробітництво – це спільні колективні конструктивні заходи діяльній спрямованості, що, по-перше, скеровані на розвиток відносин між територіально-адміністративними одиницями або владами (суб'єктний критерій. – Авт.); по-друге, такі суб'єкти в контекстуалізації топосу, тобто територіально, розташовано в рамках юрисдикції двох або більше, зазвичай, суміжних держав (географічний критерій. – Авт.); по-третє, такі міжнародні відносини здійснюються у відповідних організаційних та організаційно-правових формах (організаційний критерій); по-четверте, визначення, вибір та використання таких форм та їх суб'єктів-учасників передбачає укладання відповідних угод між державами (нормативний критерій. – Авт.). Крім того, по-п'яте, в розумінні об'єктивного критерія, в умовах міжнародних відносин, що реалізуються особливо в рамках тенденції міждержавної інтеграції транскордонне співробітництво неминуче стає багатостороннім (об'єктивний критерій. – Авт.), при цьому останнє – не тільки кількість держав-учасниць, а й різноманіття суб'єктів власне співробітництва: держав, транснаціональних фірм, банків, етносів тощо, які володіють різними рівнями легітимності, різними спонукальними інтересами, різними раціональними можливостями². Отже, можна констатувати, що опорним критерієм сучасного транскордонного співробітництва виступає географічний критерій, що зразу ж робить такий вид співпраці характерним для міжнародних відносин.

Необхідно наголосити на тому, що сучасні теорії міжнародних відносин не дають єдиної дефініції цієї складної категорії. Наприклад, Українська дипломатична енциклопедія розглядає три макроконцепції міжнародних відносин:

- політологічну – вона визнає державу як єдиного міжнародного суб'єкта і в структурі міжнародних відносин віддає перевагу міждержавним відносинам;
- соціологічну – вона визнає міжнародний характер певної трансакції в залежності від характеру її об'єкта;
- системну – вона виходить з вторинності будь-якого міжнародного суб'єкта щодо системи МО³.

Найбільш поширеними критеріями диференціації міжнародних відносин за атрибутивними ознаками є критерії: географічної локалізації (глобальні, регіональні, субрегіональні, локальні); хронологічної локалізації (короткострокові, середньострокові, довгострокові); кількості взаємодіючих суб'єктів (двосторонні, багатосторонні, універсальні); статусного співвідношення суб'єктів (симетричні, асиметричні); сфери, яка виступає об'єктом взаємовідносин (економічні, наукові, культурні, військові і т. п.); характеру взаємодії інтересів суб'єктів (співпраця, конфлікт)⁴.

Багато дослідників відзначають, що суб'єкти міжнародних відносин, а саме держави, групи держав, всесвітні політичні урядові та неурядові організації, об'єднання, партії, ТНК, туристичні, релігійні організації, можуть взаємодіяти у вигляді наступних форм:

- суперництво, що передбачає мирний характер боротьби між державами за вигідну реалізацію свого національного інтересу, починаючи від поширення своїх капіталів і технологій до розміщення військових баз. Воно має місце серед держав, які знаходяться у відносинах як стратегічного партнерства, так і в стосунках конфронтації;

¹ Верхоланцева, К.С. (2009). *Развитие современного трансграничного сотрудничества России и стран Европы: сравнительный характер*: автореферат диссертации кандидата политических наук. Москва, 10.

² Верхоланцева, К.С. (2009). *Развитие современного трансграничного сотрудничества России и стран Европы: сравнительный характер*: автореферат диссертации кандидата политических наук. Москва, 11.

³ Губерський, Л.В. та ін. (2004). *Українська дипломатична енциклопедія*. Київ: Знання України, Том 2, 98.

⁴ Губерський, Л.В. та ін. (2004). *Українська дипломатична енциклопедія*. Київ: Знання України, Том 2, 98.

– конфлікти, що виникають на міжнародному рівні, коли не вдається врегулювати несумісні інтереси двох держав або їх груп. Проявляються в денонсації договорів, розриві дипломатичних відносин, економічній блокаді, провокуванні внутрішньої дестабілізації шляхом інформаційних диверсій, терористичних актів, військових переворотів, громадянської і світової воєн;

– співпраця, що здійснюється шляхом участі в різних міжнародних організаційних структурах на двосторонній і широкомасштабній договірній основі про дружбу і співробітництво. Цей напрямок можна вважати найперспективнішим, він адекватно відповідає геостратегічним інтересам суб'єктів міжнародних відносин і називається стратегічним партнерством. Стратегічне партнерство передбачає найбільш масштабний і взаємовигідний спосіб взаємодії в різних сферах суспільного життя¹. Процес співпраці завжди передбачає наявність партнерів і їх взаємодію, а якщо воно міжнародне, то його учасниками будуть партнери з різних країн.

Отже, виходячи з наведених доктринально-теоретичних настанов, транскордонне співробітництво:

а) є проявом родової політологічної макроконцепції міжнародних відносин, але й суттєвим проявом соціологічної макроконцепції;

б) згідно критеріїв диференціації міжнародних відносин за атрибутивними ознаками воно відповідає критеріям: географічної локалізації (регіональні, субрегіональні, локальні рівні); хронологічної локалізації (короткострокові, середньострокові, довгострокові); кількості взаємодіючих суб'єктів (двосторонні, багатосторонні); статусного співвідношення суб'єктів (симетричні, асиметричні); сфери, яка виступає об'єктом взаємовідносин (економічні, наукові, культурні і т. п.); характеру взаємодії інтересів суб'єктів (співпраця);

в) воно базується на співпраці, що здійснюється шляхом участі в різних міжнародних організаційних структурах (в нашому випадку шляхом участі в спеціалізованих структурах) на двосторонній і широкомасштабній договірній основі.

Важливу роль у науковому пошуку в царині транскордонного співробітництва покликані відіграти підходи, що не заперечують значення усталених, традиційних підходів до дослідження міждержавного співробітництва, а детермінують та стимулюють їх. Звідси, систематичний аналіз феномену транскордонного співробітництва в країнах Європи дає змогу виділити та класифікувати основні теоретико-методологічні підходи до його визначення². При цьому, політичний підхід – скерований на розгляд транскордонного співробітництва як методу реалізації політичних інтересів держави; реалістичний – зводить транскордонне співробітництво до міждержавних взаємодій на основі політичних принципів взаємного визнання, суверенітету та невтручання у внутрішні справи один одного, а також до комунікативної взаємодії між органами самоврядування місцевого і регіонального рівнів держав-учасників такого співробітництва; регіональний – акцентує на наявності кордонів та передбачає їх просторове подолання в контекстуалізації створення єдиного та однорідного економічного, соціального, культурного простору. Підхід «конфлікт-співробітництво» ставить транскордонне співробітництво на другий план порівняно з дослідженнями, присвяченими аналізу цих двох явищ, акцентуючи увагу не стільки на його конфліктогенному, скільки позитивному колабораційному потенціалі. Соціологічний передбачає існування транскордонних контактів у тісному зв'язку із культурними, етнічними цінностями³.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що багато дослідників транскордонного співробітництва в переліку основних теоретико-методологічних підходах до його визначення упускають нормативний підхід. На нашу думку, саме він відносно такого виду комунікативної взаємодії суб'єктів, що знаходяться під юрисдикцією різних держав, відіграє визначальну роль, бо фактично її легалізує та легітимізує, надаючи відповідний обсяг міжнародної правосуб'єктності, а також сприяє її об'єктивізації, актуалізації, організації, становленню конкретних видів і форм взаємодії її учасників.

¹ Гелей, С.Д., Рутар, С.М. (2007). *Політологія*: навчальний посібник. Київ: Знання, 203.

² Краснейчук, А.О. (2014). Теоретико-методологічні засади розвитку транскордонного співробітництва. *Вісник Національної академії державного управління*, 3, 18-26. <<http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2014/10/2014-10-04.pdf>>.

³ Верхоланцева, К.С. (2009). *Развитие современного трансграничного сотрудничества России и стран Европы: сравнительный характер*: автореферат диссертации кандидата политических наук. Москва, 12.

Разом з тим, треба визнати, що саме за використанням політичного підходу увага акцентується на тому, що важливе досягнення останніх досліджень в галузі міждержавного співробітництва – це вироблення гіпотез про умови, за яких співробітництво між державами стає найбільш імовірним. Хоча ці гіпотези і не становлять комплексної теорії міждержавного співробітництва, вони пропонують серію змінних, кожна з яких робить співробітництво більш імовірною, а їх аналіз та емпірична перевірка здатні просунути справу створення зазначеної теорії, і отже, розвиток теорії міжнародних відносин у цілому. На думку дослідниці А.О. Краснейчук, існує шість таких гіпотез¹.

По-перше, це «гіпотеза взаємності», основним змістом якої є очікування державами вигід від співпраці і побоювання втрат та навіть покарань у разі ухилення від нього. По-друге, це «гіпотеза про кількість акторів», з точки зору якої перспективи співпраці зростають зі зменшенням числа взаємодіючих держав. По-третє, це «гіпотеза ітерації», з позицій якої можливості вступу держав на шлях співпраці пов'язані з тривалістю їх взаємодії. По-четверте, це «гіпотеза про міжнародні режими» або, інакше кажучи, про норми, принципи і процедури прийняття рішень, сукупність яких являє собою центри міждержавного співробітництва. По-п'яте, це «гіпотеза епістемічних спільнот», тобто тієї ролі, яку відіграють у розвитку міждержавної співпраці професіональні експерти, які розділяють загальне розуміння проблеми та шляхи її розв'язання. Нарешті, по-шосте, це «гіпотеза асиметрії сили», яка має схожість із так званою гегемоністською теорією стабільності, і з позицій якої співробітництво є більш імовірним, якщо в наявності є сильна і зацікавлена держава (гегемон).

Систематичний аналіз наведених гіпотез транскордонного співробітництва дає можливість стверджувати про відповідну нежиттєздатність деяких з них, наприклад, «гіпотези про кількість акторів», з точки зору якої перспективи співпраці зростають зі зменшенням числа взаємодіючих держав, – досвід показує, що перспективи профільної співпраці як раз зростають зі зростанням кількості держав-учасників, яскравим прикладом чого є існування та функціонування євро регіонів. В той же час, можливо говорити про перебільшення ролі та гіперсуб'єктивізацію «гіпотези епістемічних спільнот», що визначає роль, яку відіграють у розвитку міждержавної співпраці професіональні експерти, що розділяють загальне розуміння проблеми та шляхи її розв'язання.

Велике значення в розумінні транскордонного співробітництва держав та їх регіональних, місцевих влад та органів місцевого самоврядування відіграє обґрунтування рівня міжнародного співробітництва. Сьогодні воно не належить виключно до абсолютної компетенції держави, як це було характерно для початку і середини ХХ століття. Підтвердженням цього є численні наукові роботи дослідників різних держав, які вивчають питання транснаціонального, транс'європейського, міжнародного співробітництва регіонів, міжтериторіальне, міжрегіональне, транскордонне співробітництво. Вважаємо, що наявність такої кількості характеристик профільного дослідження об'єктивно вимагає їх уточнення.

Так, швейцарський дослідник Ганс-Мартін Чуді ще в 2002 році запропонував використовувати поняття «транс'європейське співробітництво» (англ. Trans-European cooperation) у широкому розумінні, тобто для позначення всіх форм співпраці в Європі, взятих разом, при цьому він виділив такі відмінності при визначенні співпраці:

– транскордонне співробітництво (англ. Crossborder cooperation) – розуміється бі-, три- або багатостороннє співробітництво між місцевими та регіональними органами влади, яке здійснюється в географічно суміжних територіях і / або територіях, розділених морем;

– міжтериторіальне співробітництво (англ. Interterritorial cooperation) – розуміється бі-, три- або багатостороннє співробітництво між місцевими та регіональними органами влади, яке здійснюється між несуміжними територіями;

– транснаціональне співробітництво (англ. Transnational cooperation) – розуміється співробітництво між національними, регіональними та місцевими органами влади, які беруть участь в транснаціональних програмах і проектах. Ця форма співпраці охоплює великі суміжні території і включає суб'єкти щонайменше двох держав-членів ЄС і / або країн не членів ЄС².

¹ Краснейчук, А.О. (2014). Теоретико-методологічні засади розвитку транскордонного співробітництва. *Вісник Національної академії державного управління*, 3, 18-26. <<http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2014/10/2014-10-04.pdf>>.

² Мігула, Н. (2004). *Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво*: монографія. Львів: ІРД НАН України, 15.

У монографії Н. Микули «Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво» підкреслюється, що «міжнародне співробітництво регіонів» здійснюється як міжтериторіальне, міжрегіональне та транскордонне. Вона уточнює, що під «міжрегіональною співпрацею» в Європі розуміють будь-які зв'язки, встановлені між регіонами, що належать до різних держав¹.

Аналогічне визначення категорії «міжрегіональне співробітництво» пропонує І. Шумляєва, розуміючи під цим: «... будь-які спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення партнерських зв'язків між окремими регіонами різних держав економічної, соціальної, науково-технічної, екологічної, культурної та іншої спрямованості»².

Отже, можна зазначити, що вищевказані поняття, по-перше, є комплексними і системними; по-друге, вони володіють колабораційним потенціалом; по-третє, вони є номологічно (згідно топосу і локусу), а також телеологічно обґрунтованими, бо розглядають питання співпраці на регіональному і локальному рівнях, учасниками якого є представники різних держав; по-четверте, у змістовному наповненні вони розглядають різні форми здійснення міжнародного співробітництва різними суб'єктами; по-п'яте, такі форми співробітництва є формалізованими, тобто здійснюються у відповідних формах, що передбачені правом або скеровані на реалізацію приписів права; отже, по-шосте, такі форми є нормативно супроводжуваними та забезпеченими, бо засади такого співробітництва визначаються нормами права (міжнародного публічного/міжнародного приватного та національного конституційного і національного галузевого /цивільного, адміністративного, земельного, екологічного тощо/) і договірними облігаторними відносинами (зобов'язаннями сторін) для досягнення очікуваних результатів (соціально-економічних, гуманітарних, в сфері контактів між людьми та ін.).

Висновки. У відповідності до зазначеного вище, застосовуючи реалістичний підхід до транскордонного співробітництва, можна констатувати, що все зводиться до міждержавної взаємодії на основі взаємного визнання суверенітету та невтручання сторін, що співробітничать одна з одною. Згідно з інтеграційним підходом транскордонне регіональне співробітництво є одним із перспективних напрямів міжнародної міждержавної інтеграції і визначається як система світогосподарських зав'язків і ефективна форма світогосподарської інтеграції, що сприяє вільному переміщенню товарів, послуг, капіталу та людей. У рамках регіонального підходу транскордонне співробітництво можна представити як особливу та багато в чому ініціативну, обумовлену екзистенційними потребами і інтересами жителів відповідних територій держави – членів територіальних громад, форму зовнішньоекономічної, екологічної та культурно-просвітницької діяльності, що здійснюється на регіональному рівні в усіх її загальних та індивідуальних проявах. Разом з тим, застосування соціологічного підходу призводить до висновку, згідно якого в умовах нової реальності аналіз транскордонного співробітництва лише в контекстуалізації економічної та соціальної автаркії буде неадекватним, якщо його не проводити у більш широкому масштабі з врахуванням та через призму глобальних транснаціональних зв'язків та взаємодій.

References:

1. Vaimuratov, M.O. (ed.) (2010). *Konstytutsiino-pravove zabezpechennia yevropeiskoi mizhderzhavnoi intehratsii: teoretyko-metodolohichni aspekty: monohrafiia* [Constitutional and legal support of European interstate integration: theoretical and methodological aspects: monograph]. Kyiv: Lohos. [in Ukrainian].
2. Verholanceva, K.S. (2009). *Razvitie sovremennogo transgranichnogo sotrudnichestva Rossii i stran Evropy: sravnitel'nyj harakter: avtoreferat dissertacii kandidata politicheskikh nauk* [Development of modern cross-border cooperation between Russia and European countries: comparative nature: extended abstract of Candidate's thesis of political sciences]. Moscow. [in Russian].
3. Helei, S.D., Rutar, S.M. (2007). *Politolohiia: navchalnyi posibnyk* [Political Science: a textbook]. Kyiv: Znannia. [in Ukrainian].
4. Глобалізація [Glocalization]. *Vikipediya. Svobodnaja jenciklopedija* [Wikipedia. Free Encyclopedia]. <<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F>>. [in Russian].

¹ Мігула, Н. (2004). *Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво*: монографія. Львів: ІРД НАН України, 11-12.

² Ковбасюк, Ю.В., Трощинський, В.П., Сурмін, Ю.П. (ред.) (2010). *Енциклопедичний словник з державного управління*. Київ: НАДУ, 438.

5. Huberskyi, L.V. et al. (2004). *Ukrainska dyplomatychna entsyklopediia* [Ukrainian diplomatic encyclopedia]. Kyiv: Znannia Ukrainy, Vol. 2. [in Ukrainian].
6. Kovbasiuk, Yu.V., Troshchynskyi, V.P., Surmin, Yu.P. (ed.) (2010). *Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia* [Encyclopedic dictionary of public administration]. Kyiv: NADU. [in Ukrainian].
7. Krasneichuk, A.O. (2014). Teoretyko-metodolohichni zasady rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva [Theoretical and methodological principles of cross-border cooperation]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia* [Bulletin of the National Academy of Public Administration], no. 3, 18-26. <<http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2014/10/2014-10-04.pdf>>. [in Ukrainian].
8. Limolohiia [Limology]. *Vikipediia. Vilna entsyklopediia* [Wikipedia. Free Encyclopedia]. <<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>>. [in Ukrainian].
9. Mihula, N. (2004). *Mizhterytorialne ta transkordonne spivrobitnytstvo: monohrafiia* [Interterritorial and cross-border cooperation: a monograph]. Lviv: IRD NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
10. *Sovet Evropy* [Council of Europe]. <<https://archive.is/20120722173922/www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=47pays1europe&l=ru>>. [in Russian].
11. Startsev, E.N. (2010). Hlokalnost Kak Faktor Stanovleniya Novoi Tsyvylyzatsyonnoi Realnosti [Glocality as a factor in the formation of a new civilizational reality]. *Cyberleninka.ru*. <https://cyberleninka.ru/article/n/glokalnost-kak-faktor-stanovleniya-novoy-tsivilizatsionnoy-realnosti?gclid=Cj0KCQjwm9D0BRCMARIsAIfvflaWzgUBVDI9_rXUwYIQ8sna4iGvQQNmp QWqpOrzQjYnQEfSxxVYzAQaAheQEALw_wcB>. [in Russian].